

Høring – ny smittevernlov

Innledning - hovedpunkter

Vi viser til Helse- og omsorgsdepartementets høring med forslag til ny smittevernlov datert 8. oktober 2025. Saken er forelagt Akademikernes medlemsorganisasjoner og den er behandlet i Akademikernes styre. Akademikerne er hovedorganisasjon for nærmere 300.000 arbeidstakere med utdanning på masternivå eller høyere, fordelt på 13 medlemsorganisasjoner med yrkesaktive medlemmer i alle deler av norsk arbeidsliv.

Akademikerne mener at forslaget til ny smittevernlov inneholder viktige grep for å styrke innsatsen mot smittsomme sykdommer. Forslaget medfører viktige endringer for å styrke rettssikkerheten og demokratisk styring. Vi beklager allikevel at en viktig dimensjon ikke er godt ivaretatt i forslaget, dette gjelder dialogen med partene i arbeidslivet.

To- og trepartsdialogen

Erfaringer med partssamarbeid og arbeidslivsarenaen i en smittesituasjon

En forutsetning for å møte de utfordringer norsk arbeidsliv til enhver tid står overfor er det tillitsbaserte to- og trepartssamarbeidet. Covid19-pandemien viste en betydelig evne til raske beslutninger i to- og trepartssamarbeidet, lokalt og nasjonalt. Alle behov for fleksibilitet ble imøtekommet gjennom tariffavtalte ordninger. På svært kort tid ble hjemmekontor innført som en hovedregel i store deler av norsk arbeidsliv som et viktig, smitteforebyggende tiltak. Det er umulig å forutsi med stor sikkerhet hvordan en eventuell ny alvorlig smittesituasjon vil arte seg, men arbeidslivet vil med sikkerhet være en hovedarena for smitteforebygging. Erfaringene fra covid19-pandemien viste tydelig at arbeidslivet spiller en sentral rolle i omfattende smitteverntiltak. Det å omstille arbeidslivet – for eksempel til hjemmekontor, gjennomføre smittetiltak på arbeidsplassene og sikre at samfunnet ikke stopper opp, er sentralt. Dette ble ikke

tilstrekkelig evaluert etter pandemien, men det er bred enighet mellom regjeringen og partene om betydningen av trepartssamarbeidet i beredskapssammenheng.

Partssamarbeid i ny smittevernlov

To- og trepartssamarbeid er fraværende i departementets høringsnotat – det er beklagelig. Dialog og tillit er heller mer enn mindre viktig i krisetider. Det representerer en merverdi og viktig mobiliseringskraft. Konkret foreslår vi derfor at det tas inn i lovteksten at man skal ha dialog med partene. Denne dialogen må finne sted på alle nivå, der beslutninger tas, med berørte parter. Involvering av partene bør skje både på lokalt/kommunalt nivå i den grad omfattende smitteverntiltak berører arbeidslivet. På nasjonalt nivå må man også sikre dialogen, slik dette for eksempel er gjort gjennom å lovfeste dette i sivilbeskyttelsesloven, der det er presisert at arbeidslivets parter skal involveres før regulering.

Forholdsmessighet, fullmaktshjemler og derogasjonsadgangen

Barns beste – og yrkesgrupper som har omsorg for barn

Vi støtter at hensynet til barnets beste presiseres i lovteksten som en del av forholdsmessighetsvurderingen. Barn er en sårbar gruppe. Vi savner en bredere omtale av de som skal ha omsorg for barn i denne sammenheng – barnehagepersonell, lærere etc. Forarbeidene bør bidra til å tydeliggjøre dette i helhetsvurderingen.

Grunnloven og menneskerettsloven

Videre støtter vi alternativ 1 i forslaget til § 11-1. Vi mener at pedagogiske hensyn bør vektlegges, derfor bør det stå i lovteksten at derogasjonsforskrifter bare kan begrense rettigheter så langt det er forenlig med Grunnloven og menneskerettsloven.

Beslutningsprosesser og fullmaktadgangen

Akademikerne støtter hovedgrepene som foreslås når det gjelder beslutningsnivå, domstolsprøving, bruk av «etter-høring» og tydeligere krav til parlamentarisk kontroll gjennom plikt til å informere Stortinget. Dette er viktige forbedringer.

Imidlertid vil vi stille spørsmål ved rekkevidden av fullmaktshjemlene som foreslås. Inngangsvilkåret for bruk av derogasjonsadgangen er ved "utbrudd av samfunnskritisk sykdom" eller når det er "fare for slikt utbrudd". Begge disse inngangsvilkårene baserer seg på skjønnsmessige vurderinger. Det vil derfor være behov for god veiledning og et tolkningsprinsipp om at hjemlene, ved tvil, skal tolkes innskrenkende. Også lovens øvrige fullmakts hjemler krever skjønnsmessige vurderinger. Lag på lag med skjønnsmessige vilkår gir økt risiko for usikkerhet om rekkevidden og kan medføre en utilsiktet utvidelse av myndighetenes handlingsrom.

Definisjon av begrepet samfunnskritisk sykdom

Departementet foreslår et nytt begrep "samfunnskritisk sykdom". Begrepet erstatter det tidligere brukte begrepet alvorlig utbrudd av allmenfarlig smittsom sykdom. I dette nye begrepet ligger det betydelig skjønn og begrepet er hverken entydig eller tydelig. Det er selvsagt, slik departementet sier, et poeng at hensynet til helse- og omsorgstjenestens kapasitet blir et relevant moment i vurderingen av om det foreligger en allmenfarlig smittsom sykdom. Likevel kan ikke en underdimensjonering av den løpende beredskapen i helsetjenesten rettferdiggjøre omfattende inngrep overfor enkeltindivider. Tilstrekkelig ressurser til beredskap er et sentralt poeng.

Kommunalt beslutningsnivå

Smittevern favner bredt – fra lokale utfordringer til nasjonale kriser. Forslaget innebærer videreføring og tydeliggjøring av at smittevernarbeidet er todelt og foregår på statlig og kommunalt nivå. Lokal beredskap og lokalt handlingsrom er en viktig forutsetning for smittevern. Loven bør derfor ikke unødig begrense kommunenes adgang til å fastsette lokale tiltak, samtidig som det må være tydelige nasjonale rammer for å sikre likebehandling og rettssikkerhet. Departementet foreslår en hjemmel der Kongen kan forskriftsfeste
...begrensninger i kommunenes adgang til på et senere tidspunkt å vedta nærmere bestemte

smitteverntiltak, når en slik begrensning av kommunens myndighet er nødvendig for å sikre et effektivt og forsvarlig smittevern mot en samfunnskritisk sykdom i hele eller deler av landet. ..

Slik vi leser dette er hensikten å begrense muligheten for eksempelvis strengere nedstenging av skoler eller begrensninger på inn- og utreise til en kommune. Akademikerne støtter denne bestemmelsen.

Særlig om kommuneoverlegens oppgaver

Erfaringene fra covid-19 pandemien viste tydelig hvor viktig kommuneoverlegene var. Kommuneoverlegen har stor kompetanse og er en svært relevant aktør i smittevernarbeidet og ved utbrudd av smittsomme sykdommer. Erfaringene viste at belastningen for den enkelte lege var enorm. I høringsnotatet legges det opp til økte oppgaver og ansvar for kommuneoverlegene. Dette tilsier behov for økte ressurser.

Behovet for tverrsektorielle tiltak

Lovens formål er ikke bare å motvirke smitteoverføring innen befolkningen, men å forebygge at smittsomme sykdommer oppstår i eller introduseres til den norske befolkning. Høringsnotatet fremhever også at smitte fra vann, mat og dyr er en av de viktigste infeksjonstruslene mot folkehelsen. Dette er i tråd med uttalelser fra WHO, FAO, WOA og EFSA, som fremhever betydningen av trygg mat, sikkert drikkevann og vern mot zoonoser for å sikre befolkningens helse, og peker på nødvendigheten av et helhetlig én helse-perspektiv for å møte disse utfordringene. Zoonoser omtales svært lite, og begrepet én helse er fraværende i høringsnotatet.

Et moderne smittevern må omfatte både forebygging av human smittespredning og tverrsektorielle tiltak som hindrer introduksjon av smittestoffer fra dyr og miljø til humane smitteveier. Det krever full oversikt over alle instanser av betydning for smittevernet. Mye av dette er allerede beskrevet i høringsnotatet, men blant annet den veterinære kompetansen ligger spredt i et fragmentert og skjørt system som få har full oversikt over. Vi anbefaler at forarbeidene til loven videreutvikles til en full systembeskrivelse av norsk smittevern med styrker og svakheter. Dette vil etter vår mening være av verdi for fremtidig lovpraksis og styrke fremtidig smittevernarbeid.

Vaksinering

Departementet foreslår at frivillig vaksinasjon fortsatt skal være hovedprinsipp. Akademikerne støtter dette. Stortinget kan eventuelt endre dette ved alminnelig lovendring dersom det oppstår behov for det.

Med vennlig hilsen,
Akademikerne

—

Nina Sverdrup Svendsen
Arbeidslivssjef